

Аай

ОСТРОВ НА ВЕТРОВЕТЕ

Аай е най-големият от дъгата вулканични острови, формирани от подводната Велика южна верига, близо до точката, където пресича екватора. Из целия Архипелаг на сънищата е известен с името си на патоа: ОСТРОВ НА ВЕТРОВЕТЕ.

Намира се на няколко градуса северно от екватора, в най-далечния край на дъгата. Във вътрешната част на Аай доминират три вулканични върха, за момента до един спящи вулкани, както и поредица от предпланински части. Островът е покрит с гъста гора, така че в южните и западните му покрайнини все още има територии, които остават непроучени. От високите му части на изток се спускат две главни реки – Аайре и Пльойве, които напояват крайбрежната равнина от едната страна на острова. Местните отглеждат широко разнообразие от растителни култури и животни. Главният град на острова се казва Порт Аай, разположен в закътана местност в източната му част. Заради несравнимата красота и природните дадености на острова туристите посещават Аай целогодишно – на запад и юг Аай има обширна плитка лагуна, обкръжена от рифове, а от северната му страна, отворена към морето, някои от плажовете се славят с високите си вълни за сърф. Тропическият климат се уравнисява приятно от пасата.

Въпреки всички свои туристически забележителности Аай с право е известен най-вече със своята Академия на Четирите вятъра, създадена преди два века и половина от Есфовен Муй – човек на изкуството и философ.

В младостта си Муй е ентузиазизирана пътешественичка. Кръстосва дълго из Архипелага, пътувайки с малки лодки из много от островите, лежащи между конските ширини и зоната

на безветрие около екватора, като скицира и фотографира видяното и води подробен дневник. Отначало мотивите ѝ са чисто развлекателни или артистични, но колкото повече пътува, толкова повече асоциации прави, и тези асоциации са отчасти вдъхновяващи, отчасти изобразителни и интелектуални, отчасти социални и антропологически, отчасти митологически. Известно време записва народни предания и песни и води подробни бележки за разнообразните отличителни местни говори в употреба.

По-късно пише двутомния труд, озаглавен *Островите в съня: Подводните течения на живота в Неутралната зона на Архипелага*, основан на бележките и скиците ѝ. Въпреки че двата тома са предназначени за читатели в академичните среди, съкратената им версия, появила се няколко години по-късно, се превръща в популярно заглавие и се продава добре през годините. Книгата затвърждава репутацията ѝ и ѝ осигурява стабилен доход за остатъка от живота ѝ.

По времето, по което книгата вече се продава добре, Муй се премества на остров Аай. Прекарва първите дванайсет месеца в наблюдения, измервания и описание на геофизичните характеристики на острова, както на много други места дотогава. Откритието ѝ по отношение на Аай е, че уникалното му разположение и подводната му география го позиционират в непосредствена близост до двете главни океански течения. Именно те създават характерния му микроклимат.

Муй отбелязва, че северно и западно от острова протича топлият поток, известен като СЕВЕРНОФАЯНДСКО ТЕЧЕНИЕ, а южно и източно се намира студеното течение, наречено ЮЖЕН ОСЦИЛИРАЩ ПОТОК.

Тези две океански течения са двете части на световната „конвейерна линия“. При движението си водните маси се затоплят от дългия заобиколен пасаж през тропичните и субтропичните региони на Средпътното море. След като минава през Ааянската дъга, водата се разделя на два канала, като по-малкият продължава през екваториалните региони на Средпътното

море, но по-голямото и по-бавно разклонение тръгва на север, като осигурява умерен климат в южните райони на много страни на северния континент.

Накрая двата канала се обединяват в дълбоководния пояс на Южното средпътно море, като остатъкът от температурната разлика се освобождава в зона с интензивни бури. След това течението получава името Южен осцилиращ поток и минава през ледовитите океани, заобикалящи Судмайор, където солеността е далеч по-ниска от средното поради сладководните количества, навлизащи в морето от разтапянето на глетчерите.

Възстановявайки солеността си, Потокът се измества бавно към другия край на света. Постепенно се спуска към дълбокото океанско дъно, минава далеч под по-малкото от двете разклонения и после завива спираловидно и се насочва северно към поплитките водни пространства на Средпътното море на Архипелага. Когато минава край Ааянската островна верига, все още е значително по-студен от околните води. Отвъд Аай тръгва на изток и се вие из основната концентрация от острови, носейки умерени и ниски температури в по-екстремните точки на тропическите ширини, като в същото време започва да се затопля.

По този начин остров Аай е подложен на уникалното влияние на две океански течения, от север и от юг, едното топло, другото – студено.

Разбира се, тези течения са били известни на местните хора и преди Муй да проведе своите изследвания – груби техни описания се срещат на риболовни морски карти, предхождащи раждането ѝ с няколко столетия, – но именно тя прави връзката между теченията и разнообразните ветрове, веещи през острова целогодишно.

Освен че е подложен на влиянието на благоприятния пасат, идващ от североизток и югоизток, Аай се радва на непостоянни ветрове и от четирите посоки на света. Има два основни преобладаващи вятъра – всеки от тях породен от енергията на океанското движение: дъждовен бриз от топлия североизток, който напоява земята, благоприятен е за горите и пълни езерата

и реките, и по-хладен, свеж вятър от югозапад, който предизвиква високите вълни по северните плажове, полезен е за посевите, разчиства купестите облаци от небето и изсушава летните улици на курортите.

Когато тези ветрове се срещат, най-често нощем, по високи-те била се разразяват стихийни и зрелищни гръмотевични бури. В такива моменти през крайбрежните равнини има случаи на торнадо. Но освен тези очаквани ветрове има и много други, междувременни, изненадващи. Някои възникват благодарение на горещите равнинни острови северно от Аай, други от лагуните на плитчините в югоизточна посока. Един от тях, носещ упоителния дъх на бор и смола, появява леко от северните земи.

През студените месеци преобладава фьон, който се спуска поривисто от върховете на планините, минава през високите долини и пресича градовете и речните устия, носейки със себе си сезонни слабост и летаргия из целия остров. Процентът на самоубийствата се увеличава, хората заминават от Аай в търсене на други острови, туристите внезапно и без обяснения си събират багажа.

По време на равноденствието и преди есенните бури се явява едно въздушно течение, което не разстройва в такава степен ежедневието, но изглежда не е част от тях, защото носи прах и фин пясък, които се отлагат по улиците и покривите.

Никой преди Есфовен Муй не е правил опити да проследи първопричините за тези ветрове, нито е проявявал достатъчен интерес да провери през кои други острови минават, но тя ги изследва и се заема да ги отличи едни от други. Не след дълго Есфовен вече прави относително точни прогнози кога ще се появяват и как ще се отразят на температурите, валежите и така нататък.

Хората, живеещи на Аай, започват да зависят от прогнозите ѝ. Други метеоролози, научили за работата ѝ, идват на острова, за да се срещнат с Муй, да се учат от нея, да потърсят съвета ѝ, да споделят идеите си. Ето как накрая е основана Академията на Четирите вятъра, макар че в първите си няколко години това

е институция, която съществува повече като име, отколкото под формата на тухли и хоросан. Неофициално е разположена около дома на Муй в Порт Аай, а по-късно във временни сгради в покрайнините на града. Днес Академията се намира във великолепен кампус близо до центъра на пристанищния град. Из Аай дискретно са пръснати вятърни турбини – първите издигнати в Архипелага, – генериращи достатъчно електричество за всички на острова.

След като идентифицира и дава имена на ветровете на Аай, Академията се заема с набирането на данни за ветровете, свойствени за други региони на Архипелага. Скоро Академията се издържа от метеорологичните прогнози, които съставя, и до ден-днешен има договори с важни индустриални корпорации, фермерски кооперативи, сондажни компании, винопроизводители, туристически и спортни сдружения и стотици други институции с финансови интереси за прогнозните данни по появата на ветровете, сезонни или не. Наред с това Академията разполага с не толкова прозрачни източници за издръжка – които не се обявяват публично, но не се и отричат – от многото военни и военноморски формирования, използващи или прекосяващи Средпътното море.

Метеорологичните прогнози обаче в никакъв случай не са основният интерес на Муй. Тя натовава Академията с определена цел: изучаване на възникването, идентификацията и социалното и митологическото значение на ветровете. Нейната вселена е изградена от въздушни течения.

Академията е разделена на отделни факултети.

Астрономия и митология – имената или делата на богове, на герои и откриватели, на славни подвизи, изтъкани от храброст, на епични постижения, на отдадени благословии или изречени мъдри думи. Така например: суровият полярен вятър, веещ през стръмните и зле проучени долини на Западната твърдина на континента Судмайор, е известен на островитяните в тази офшорна зона като Конлаатен, по името на Конлаат, древно божество от юга, чийто дъх смразявал жертвите му. (По примера с почти все-

ки вятър из Архипелага Конлаатен е известен и под други имена, а така също има и няколко негови названия на патоа.)

Природа – ветрове, носещи имена, свързани с въздействието им, благотворно или не, върху растения, животни, птици, насекоми и така нататък. Например: Ленфен, бриз, свързан с остров Феленсел, който всяка пролет отвява летящите паяци и техните паяжини до различни части на Архипелага. Уотон пък е вятър, за който се твърди, че ускорява или улеснява миграцията на прелетните птици от юг на север. Неговият побратим или насрещен вятър, който започва да духа няколко месеца по-късно, на просторечие носи името Нотоу.

Антропоморфизъм – ветрове, чието описание включва човешки характеристики: нежност, ревност, пакостливо поведение, гняв, веселие, болка, любов, отмъстителност и така нататък. Много от тези ветрове си споменават във фолклора или устните предания и съществуват в лабиринт от различни названия на патоа. Някои са свързани с некромантията (по-долу). Една по-тясноспециализирана учебна дисциплина се нарича субективен антропоморфизъм и събира данни за влиянието на ветровете върху човешката психика: фьона, предизвикващ депресия, морския бриз, вдъхващ оптимизъм и усещане за благосъстояние, полъха на любовниците и така нататък.

Некромантия – ветрове, които се свързват със злото, с вещицки казани, с катастрофални опити за изричане на заклинания, със зловредни или провалени опити да бъде сключена сделка с дявола. С лоша слава сред тях е студеният североизточен постоянен вятър, който се повтаря приблизително на всеки пет години в групата на островите Хета. Въпреки че всъщност се заражда в Фаяндландските планини, хетайците поддържат вярването, че това е прокълнат вятър, който наричат Гурнак. Твърди се, че жена, която изтезавали по подозрения във вещицство на хетайския остров Гурн, починала с продължително проклятие на уста. Предсмъртният ѝ дъх бил изграчена омраза. Надигнал се от нея като леден вятър, смразил до смърт всеки от обвинителите ѝ, след което се понесъл на север към планините

ОСТРОВИТАНИ

на континента, където, както разправят, се спотайва завинаги. Твърди се, че и до днес никой не смее да се подаде навън, когато вее проклетият вятър. До този момент от изследванията си из Архипелага Академията е открила и описала повече от сто различни вятъра, свързани с проклетия. Естествено, повечето ветрове от този тип са идентифицирани от островитяни в по-слаборазвитите региони на Архипелага и сериозните проучвания в тази сфера са в полето на задълбочените изследвания с фолклорна насоченост. Много от най-странните и емоционално наситени имена на ветрове произлизат именно от източници, свързани с некромантията: ЖЪТВАРЯ, ОТРОВИТЕЛЯ, КАПАН ЗА БРАКОНИЕРИ, ПЯНА НА УСТА, БЕЗДНАТА и така нататък. Всички тези ветрове имат и научни названия: например Гурнак е известен с по-точното си име Фаяндландски биз.*

Научни наблюдения – изучаване на бурите, снежните вихрушки, пушека, гравитационните влияния, движението на пясъците и прахта, изучаване на дюните, ефекта от океанските течения, всичко това – под въздействието на отминаващите ветрове. Пясъчните бури са рядко явление за Архипелага, въпреки че възникват в Спиралата. Необичайно, но Спиралната островна група е в близост до единствената част на Судмайор със сух климат: Катаарския полуостров. Зимните вихрушки понякога се отразяват на островите непосредствено до континенталните масиви. Междуфакултетните научни изследвания могат да включват ветрове от други видове. Из целия Архипелаг островитяните приветстват летния вятър, известен като Дъх НАДЕЖДА, който носи рояци пеперуди и калинки. Не толкова добре дошъл за хората на Панерон е Удушвача, влажен вятър, който довява алергенния цветен прашец на рибния бурен от съседните необитаеми острови.

Военна история – ветрове, получили името си благодарение на влиянието, което са оказали във време на война: халата,

* (*фр.*) *bise* – сух северен вятър в югоизточна Франция, духащ откъм Алпите – *Б. пр.*

разпръснала атакуваща флота, внезапното утихване на преобладаващия западен вятър, накарал друга да застине на мястото си, благословеният вятър, захвърлил кораби на мародери право срещу рифове, непредсказуемата буря, предотвратила дебаркирането на нашественик. Много морски карти изобразяват посоката на преобладаващия вятър, вплитайки стилизиран символ. Огромна част от тези символи са древни военноморски или армейски изображения: шхуна, пореща вълни, стрелец с лък, китоловец с харпун и така нататък. Работата по подреждането на този материал в табличен вид и изготвянето на препратки към военните архиви, които нерядко са засекретени или заключени на сигурно място на север, едва сега започва.

Навигация – всички населени острови или групи от острови са създали свои собствени навигационни карти на моретата, плавателните канали, приливните вълни, заливите и плитчините за съответния регион. Всички тези карти или морски алманаси съдържат информация, често невярна, изопачена или основана на предположения, за доминиращите ветрове. Тези карти, алманаси и корабни дневници обаче също така съдържат богат материал от устни предания за силни ветрове, внезапни затишия, тежки бури, както и множество документални сведения за преобладаващите пасати и антипасати, за зоната на безветрие около екватора, за внезапни гръмотевични бури и насрещни ветрове.

География и топография – ефектът от високата екваториална температура и зараждането на локални бури, планинските острови с техните скални маси и проломи, конските ширини, Кориолис, охлаждането на полюсите, умерените метеорологични системи с високо и ниско налягане, диференциалните морски температури, ефектът от гравитационното влияние на слънцето и луната.

Есфовен Муй не успява да стане свидетел на разрастването на Академията, защото, макар да доживява дълбока старост, напуска Аай при неизяснени обстоятелства и никога повече не се завръща.

По времето когато тя е на тридесет и седем години, на Аай пристига художникът Дрид Батхърст и се установява в собствено студио в квартала на художниците в Порт Аай. По онова време Академията все още е със седалище около дома ѝ. Кметските архиви свидетелстват, че той пребивава на острова за по-малко от година, но в този период създава три от най-прославените си картини.

Две от тях са на огромни платна. Първата е считана от мнозина за шедьовъра на ранния му период: *Възкресението на безнадеждните мъртви*. Това е апокалиптична визия на фона на планински пейзаж – стига да знаете, че Батхърст е бил на острова, когато е рисувал картината, става очевидно, че ужасяващите върхове имат за свой първообраз централната планинска верига на Аай. В тази картина над планините бушува силна гръмотевична буря, а по склоновете им неудържимо се спускат вълни от вода, скали и кал, които заливат бягащото население.

Втората картина е не по-малко епична и според много критици е по-величественото от двете. *Последният час на спасителния кораб* пресъздава морска буря: сред гигантските вълни потъва платноход, чиито платна са разкъсани на ивици, а две от мачтите му са прекършени. Гигантска морска змия очевидно всеки момент ще погълне пасажерите и екипажа, които скачат от палубата във водата. Тези две забележителни творби са в постоянната експозиция на Военноморския музей на остров Мурисей.

Третата картина от аайския период на Батхърст е портрет на самата Есфовен Муй и до ден днешен местонахождението ѝ остава неизвестно.

Въпреки че оригиналът никога не е излаган в Аай, цветните репродукции, базирани на личното копие на Батхърст, са добре известни. Мащабите са значително по-малки в сравнение с гигантските маслени картини, които по правило са характерни за работата на художника. Портретът на Муй е изпълнен в темпера, с нежни цветове, представящи една поразително хубава жена. Облечена е леко и с многозначителна

небрежност, а игривият вятър развява косата ѝ. Усмивката и изражението на очите ѝ оставят малко място за съмнение в ума на наблюдателя за това какви са били взаимоотношенията ѝ с художника. Картината, наречена *Е. М., Възпяващата ветрове*, е уникална сред произведенията на Батхърст: нито една негова рисунка не е така интимна, чувствена, така разголваща любовта и страстта му.

Смята се, че Есфовен Муи напуска Аай горе-долу по същото време, когато заминава и Батхърст. Допуска се, че го е последвала и че отсъствието ѝ едва ли ще продължи дълго.

Още в началото на кариерата си Батхърст се слави не само с непостоянната си привързаност към този или онзи остров, но и към жените. Работата в Академията продължава, но през първите две-три години след заминаването на Муи научните изследвания сякаш губят усещането си за посока. По-късно настъпва реорганизация, когато старшите членове на академичния съвет създават нова управителна фондация, а Академията започва да се очертава вече в модерния си вид.

Самата Муи обаче никога не се връща на Аай и повече не се свързва с Академията.

Умира около петдесет години по-късно. Тялото ѝ е открито в малката хижа, където живее до смъртта си, в отдалечен район на остров Пикей. Съседите ѝ я познават под друго име, но когато властите разчистват дома ѝ, откриват много документи и книги, с чиято помощ успяват да я идентифицират. В продължение на всички прекарани на Пикей години тя води дневник и макар по-голямата част от материала да не е публикуван, самите дневници се съхраняват на сигурно място в библиотеката на Академията на Аай.

От единствения публикуван откъс от дневника ѝ, обхващащ около година, десетилетие след пристигането ѝ на Пикей, както и от други документи, открити в къщата и достъпни за разглеждане в Академията, а също така и от някои предмети, намерени в имота ѝ, се добива бегла представа за живота, който води по време на доброволното си усамотение.

Дневникът описва решението ѝ да засади дървета по склона на хълма зад къщата. През по-голямата част от годината, която описва, тя се занимава с това. Почвата на Пикей не е подходяща за всички дървета, което допълнително ограничава избора ѝ. Залесяването продължава през цялата година и известно време след това. Днес там – на морския нос, където се заселва – има истинска ботаническа градина, в по-голямата си част с напълно развити дървета. Тя е превърната в защитена зона, администрирана от Пикейската сеньория от името на Академията на Четирите вятъра.

Муй вярва, че всеки отделен дървесен вид реагира на налягането на вятъра по уникален начин според плътността и зърнестата структура на кората, броя клонови и техния тип разклоненост, формата на листата при широколистните дървета, резониращите свойства на самата дървесина, времето от годината, когато напъпват или опадат листата, размера и дължината на игличките при вечнозелените дървета, дори видовете птици, които строят гнездата си на дърветата. Всички тези неща влияят на начина, по който дървото посреща и реагира на вятъра и Муй вярва, че може да идентифицира много дървета само по шумоленето им.

Тя описва звука на кипариса като наподобяващ меките хармонии на арфата, високия бор с напълно оформени иглички като изпълнен с екстаз кларинет, цъфналото ябълково дърво като фриволния танц на удрящи се цимбали, дъба като гласа на баритон, стройната топола, огънатата от внезапен порив, като колоратура.

Тя използва задния двор на хижата си за наблюдение на силните ветрове, духащи през носа. Една част от това пространство е окичено с вятърни звънци: дървени, стъклени, кристални, пластмасови, метални. И те рядко остават смълчани. В по-научен план Муй разполага оборудване за измервания на вятъра. В горния край на двора се издигат мачти с различна височина, съоръжени с разнообразни видове анемометри и прибори за замерване на вятърното налягане. Анализира резултатите